
Семенова Л. А.

Наукова бібліотека, Український державний університет науки і технологій
(м. Дніпро, Україна)

Варакута М. Л.

Кафедра психології, Вищий навчальний приватний заклад «Дніпровський гуманітарний університет» (м. Дніпро, Україна)

ПЕРСПЕКТИВИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ВІДКРИТОЇ НАУКОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ В АКАДЕМІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ: ПОРІВНЯННЯ УКРАЇНСЬКОЇ Й НІМЕЦЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ

Пандемія COVID-19 й нова війна розпочата російським режимом проти української демократичної держави виявила нові тенденції в різних сферах суспільства. Ці сучасні світові тенденції почали еру трансформації та екологія життя. . Освітні і бібліотечні інфраструктури почали змінювати суттєво стратегію для різних видів комунікації. Поширення зростання форми для дистанційної навчання й робота віддалено для працівників освітньої й бібліотечної спільноти під час війни а також під час пандемії коронавірусу. Це спонукало академічні заклади до більш широкого впровадження ресурсів відкритого доступу. Розглянуто перспективи трансформації відкритої наукової комунікації в академічному університеті в порівнянні між українськими і німецькими бібліотеками.

Ключові слова: Український державний університет науки і технологій (УДУНТ); Науково-технічна бібліотека (НТБ); Університет імені Лейбніца в Ганновері (LUH - Leibniz Universität Hannover); Бібліотека технічної інформації (ТІВ - Leibniz-Informationszentrum Technik und Naturwissenschaften und Universitätsbibliothek); інституційні репозитарії; ресурси відкритого доступу; віддалений доступ

Semenova L. A.

Scientific Library, Ukrainian State University of Science and Technology (Dnipro, Ukraine)

Varakuta M. L.

Department of Psychology, Higher Private Educationa Institution “Dnipro Humanitarian University” (Dnipro, Ukraine)

PROSPECTS OF TRANSFORMATION OF OPEN SCIENTIFIC COMMUNICATION IN ACADEMIC UNIVERSITY: COMPARISON OF UKRAINIAN AND GERMAN LIBRARIES

The COVID-19 pandemic and the new war launched by the Russian regime against the Ukrainian democratic state has revealed new trends in various areas of society. These modern world trends have started the era of transformation and ecology of life. . Educational and library infrastructures have begun to change significantly the strategy for different types of communication. Spreading the growth of a form of distance learning and working remotely for workers in the educational and library community during the war and also during the coronavirus pandemic. This spurred academic institutions to more widely adopt open access resources. The prospects for the

transformation of open scientific communication in an academic university are considered in comparison between Ukrainian and German libraries.

Key words: Ukrainian State University of Science and Technology; Scientific and Technical Library (STL); Leibniz University Hannover (LUH - Leibniz Universität Hannover); Technical Information Library (TIB - Leibniz-Informationszentrum Technik und Naturwissenschaften und Universitätsbibliothek); institutional repositories; open access resources; remote access

Російська Федерація агресивно вторглася в Україну та почала війну російським режимом проти українського народу. Розпочато окупацію міст і сіл, завдавало ракетних ударів по територій всій країні, що привело до загибелі мирних жителів демократичної України. Швидке об'єднання країн світу для допомоги Україні, а також запровадження потужних санкцій проти країни – агресора. Завдяки мужнього спротиву української армії і сил самооборони наш народ відстояв незалежність України. Демократична спільнота засудила агресію й терористичні дії Російської Федерації, а також її токсичну культуру з цільовими ознаками пропаганди. Мистецтво завжди виступає з позиції збереження гуманістичних, демократичних цінностей. Позиція митців засудила співучасників терористів, бо культура має бути спрямованою на розвиток критичного мислення та пошуку діалогу. Ганноверський університет імені Лейбніца (LUH) рішуче засудив розпочату війну і співпрацю з університетськими, бібліотечними науковими російськими закладами. Вся діяльність із Росією, інституційні та стратегічні зв'язки з російськими органами було припинено, що це стосується досліджень та викладання. Усі спільні видимі заходи, такі як семінари, конференції або подібні зустрічі, включаючи віртуальні, були скасовані. Нові спільні проекти не запускалися.

В новітній історії почалась нова ера трансформацій та екології життя у різних сферах суспільства. Сучасні світові тенденції, а саме пандемія COVID-19 і військова агресія в Україні, спонукало освітні та бібліотечні заклади до більш широкого використання ресурсів відкритого доступу. Освітні й бібліотечні заклади почали більше використовувати мережеві інформаційні технології. Розповсюдження дистанційної форми навчання і робота працівників освітньої й бібліотечної спільноти у зв'язку з пандемією під час карантинних заходів, а також з введенням воєнного стану в країні, це дозволило забезпечити для користувачів віддалений доступ до освітньої і науково-дослідної інформації. Інституційні електронні архіви (репозитарії) надають можливість використовувати якісний науковий контент академічних закладів для підтримки різних етапів наукової роботи. Аналіз функціональних можливостей академічних репозитаріїв

дозволяє виявити тенденцію зростання ролі їх в якості комунікаційного інструмента відкритої науки.

Український державний університет науки і технологій (УДУНТ) є сьогодні провідним українським академічним закладом, який забезпечує й проводить національні і міжнародні наукові дослідження для промислових технологій. Дніпровський державний університет є інформаційним центром інтегрованого забезпечення наукового і навчального процесів, а також культурологічної діяльності в країні.

Науково-технічна бібліотека в університеті (УДУНТ) стала центром з фондом базової та вузькоспеціалізованої технічної наукової а також культурологічної літератури. На теперішній час бібліотечний е-архів містить багату колекцію метадані та повні тексти документів (статті, монографії, підручники, автореферати дисертацій, студентські роботи, бібліографічні покажчики). Працівники бібліотеки забезпечують видавництво 3-х журналів “Наука та прогрес транспорту” (<https://library.diit.edu.ua/uk/article/378>), “Антропологічні виміри філософських досліджень” (<https://library.diit.edu.ua/uk/article/377>), а також “University Library at a new stage of social communications development. Conference proceedings” (<https://library.diit.edu.ua/uk/article/423>). Всі статті, які були видані в журналах внесені в репозитарії бібліотекарями НТБ УДУНТа. Це дозволяє швидко отримати доступ до бажаної публікації через е-архів. Пандемія COVID-19 і розпочата війна проти України в сучасному житті змінили ставлення до екологічної культури в суспільстві, до ефективного використання інформаційних ресурсів, відповідальне ставлення до навколишнього середовища й здоров'я людей. При користуванні репозитарія останнім часом читачі частіше цікавляться опублікованими матеріалами з екології, про збереження навколишнього середовища, а також питанням кліматичної кризи в світі, про пошук нових рішень розвитку технологій в енергетиці.

Відкрита освіта й відкриті ресурси забезпечують дистанційне / змішане навчання під час критичних ситуацій. Колектив університету зміг досягнути створення терміново в короткі терміни такі важливі для читачів відкриті підручники, відкриті відео лекцій та інші відкриті освітні ресурси, що спонукало розвиток інформаційних освітніх процесів.

Держава Україна тепер представлена першими українськими відкритими підручниками в OERSI (Open Educational Resources Search Index) – міжнародному пошуковому індексі відкритих освітніх ресурсів серед закладів вищої освіти <https://oersi.org/resources/>. OERSI лише недавно почав додавати до системи відкриті підручники, раніше – це в основному іцензовані Video (40926) і Course (1047). Викладачі-автори кафедри локомотивів УДУНТ, які створили ці відкриті підручники в 2022 році, а

працівники бібліотеки розмістили ці підручники в репозитарії науково-технічної бібліотеки УДУНТ: <http://eadnurt.diit.edu.ua/jspui/handle/123456789/15313>. Спільнота науково-технічної бібліотеки УДУНТ стала членом SPARC Europe (Scholarly Publishing and Academic Resources Coalition) – це організація університетських бібліотечних спільнот, яка одна із ключових в ЄС, яка виступає за необмежений доступ до досліджень та освіти. Ми поряд із членами з Cambridge University, Library; Edinburgh University, Information Services; University of Glasgow, Library... та серед них наша бібліотека (Scientific Technical Library of the Ukrainian State University of Science and Technology) <https://sparceurope.org/ourmembers/who/>.

Ганноверський університет імені Готфріда Вільгельма Лейбніца (Leibniz Universität Hannover, або LUN) – є одним із провідних університетів Німеччини, що знаходиться в землі Нижня Саксонія. На 9 факультетах університету LUN навчаються студенти із різних країн світу. Цей академічний заклад має 160 наукових інститутів, де викладачі й вчені забезпечують навчальний процес в сфері освіти й розвитку культури а також забезпечують розробки в сфері технологій і наукових досліджень для промисловості й бізнесу.

Бібліотека технічної інформації (ТІВ) – це не тільки університетська бібліотека для Ганноверського університету імені Лейбніца, а є потужний інформаційний центр технологій і природознавчих наук (Leibniz-Informationszentrum Technik und Naturwissenschaften und Universitätsbibliothek). ТІВ – це центральна спеціалізована бібліотека для технологій, а також архітектури, хімії, інформатики, математики та фізики. Бібліотечний університетський центр має чудовий фонд базової та вузькоспеціалізованої технічної й наукової літератури. Німецька бібліотека технічної інформації ТІВ вже багато років займається відкритою наукою у різний спосіб, була відмічена за це знаком Відкритої бібліотеки 2016 року. Ця відзнака призначена для заохочення прихильності бібліотек до ще більшої відкритості в науці та суспільстві, а також для того зробити відповідні заходи й пропозиції більш помітними у суспільстві.

Другий рік пандемії Covid-19 ще раз показав, наскільки важливими є відкрита наука та відкритий доступ не тільки для боротьби з вірусом, але й для досліджень та навчання загалом. Сьогодні зосереджена увага до питанням доступу до якісних цифрових документів на бібліотечному сайті (www.tib.eu) для підтримки різних етапів розробок й досліджень в роботі. На AV-порталі інформаційного центру (<https://av.tib.eu/>) з кожним роком збільшується кількість нових наукових відеороликів з різних сфер технологій і науки.

Цього року 30-31 серпня вперше у Ганновері відбувся перший Відкритий науковий фестиваль у німецькомовному регіоні (“Das erste deutsche Open Science Festival”). На цьому фестивалі успішно пройшли різноманітні заходи, на яких могли учасники обмінятися думками з питань відкритих наукових практик з міжнародними експертами, відбулися практичні семінари для учасників, а також була змога відвідати для всіх бажаючих ринок для мережевої діяльності. Організатори фестивалю вважають, що відкрита наука процвітає завдяки науковій практиці, яка ґрунтується на прозорості, відтворюваності, можливості повторного використання та відкритої комунікації (<https://podcast.zbw.eu/fos/2022/07/20/fos-20-open-science-festival/>).

З березня 2022 року у Відкритій науковій лабораторії ТІВ працюють троє вчених з України, дослідженням яких завадила війна: Марина Назаровець, кандидат соціальних комунікацій (бібліотекознавство), Сабіна Аугунас, кандидат фармацевтичних наук, та Наталія Калюжна, аспірантка другого курсу мистецтв. Німецькою бібліотекою технічної інформації ТІВ університету імені Лейбніца в Ганновері у перший тиждень липня було проведено вступний вебінар, присвячений науковим та академічним бібліотекам України. На AV-порталі інформаційного центру, відповідно, є цей запис у блозі і був призначений для використання як короткий звіт про цей вебінар (<https://blogs.tib.eu/>). Оскільки в центрі уваги присутніх цього заходу були академічні та дослідницькі розробки українських бібліотек й освітніх закладів, які опинились у кризі з 24 лютого 2022 року пов’язаною з агресивною війною розв’язаною російським режимом проти України. Вчені з України в Німеччині розвивають тісну співпрацю серед вчених серед ЄС. Цей важливий вебінар, що був призначений для підтримки академічних досліджень і розробок українських вчених й був для всіх слухачів корисним.

Новий безкоштовний сервіс BISON – це семантично-бібліометрична мережа для підбору журналів відкритого доступу, який було розроблено європейськими професіоналами із Німецької бібліотеки науки та техніки (ТІВ) та Саксонською університетською бібліотекою Дрездена (SLUB), а сама Бета-версія сервісу: <https://service.tib.eu/bison/>. Більше інформації про BISON можна отримати на бібліотечному сайті УДУНТ : <https://dntb.gov.ua/news/bison>.

Україна змінює порядок, який що існував у світі серед країнами, а саме українська нація змінилася сама і почала трансформацію в суспільстві в різних країнах світу бо українське стає поступово трендом у різноманітних сферах сучасного життя.

Сьогодні наукова комунікація в світовому академічному співтоваристві суттєво змінилася через сучасну трансформацію у власному розвитку, що пов’язано з пандемією

COVID-19 та повномасштабним вторгненням Росії в Україну. Деякі розглянуті аспекти в бібліотеках Українського державного університету науки і технологій та Ганноверському університеті імені Готфріда Вільгельма Лейбніца в Німеччині можна в майбутньому застосувати для перспективного впровадження освітньої моделі відкритої освіти та відкритих освітніх ресурсів.